



**Надія Кічук ,**

доктор педагогічних наук, професор,  
Ізмаїльський державний гуманітарний університет  
(м. Ізмаїл)

**Nadia Kitchuk,**

doctor of pedagogy, professor,  
Izmail State Humanities University  
(Izmail)

УДК 378.147

## ДЕЯКІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

### SOME QUESTION OF THE FORMATION OF PREPAREDNESS OF FUTURE TEACHERS OF THE LOCAL HISTORY STUDIES FOR ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

*У статті розглянуто питання, які стосуються підготовки студентів до проведення краєзнавчої роботи: основні дефініції дослідження, проблеми і шляхи їх усунення: дослідження праць науковців, визначення основних дефініцій і їх зміст, шляхи вивчення проблеми.*

*Ключові слова: майбутні вчителі початкової школи, краєзнавча робота, дефініції, патріотизм, міська і сільська школа, вивчення рідного краю.*

*The questions related to preparing students for the work of local history: the basic definition of research problems and workarounds: a study of the works of scholars, identifying key definitions and their meaning, by studying the problem.*

*Keywords: future primary school teachers, regional job definition, patriotism, urban and rural schools, the study of their native land.*

*В статье рассмотрены вопросы, касающиеся подготовки студентов к проведению краеведческой работы: основные дефиниции исследования, проблемы и пути их устранения: исследования трудов ученых, определение основных дефиниций и их содержание, пути изучения проблемы.*

*Ключевые слова: будущие учителя начальной школы, краеведческая работа, дефиниции, патриотизм, городская и сельская школа, изучение родного края.*

**Постановка проблеми.** Любов до рідного краю, своєї батьківщини закладається в дитячих душах змалечку. Значна роль у цьому належить учителям початкових класів, адже вони покликані ознайомити учнів із природними і економічними особливостями рідного краю, його історичним пам'ятками. Ось чому проблема готовності майбутнього вчителя початкових класів до професійної підготовки і краєзнавчої роботи набуває актуальності.

Для цього необхідно залучати до роботи передові технології, сучасні засоби навчання. А цьому потрібно навчити майбутніх учителів початкової школи ще під час навчання у вищому навчальному закладі.

**Аналіз актуальних досліджень і публікацій.** Про роль краєзнавчої роботи і участь у ній вчителів початкової школи вказують наукові дослідження [1] вчених, урядові та відомчі правові і нормативні документи («Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Державний стандарт початкової загальної освіти», національна програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»). Таким чином забезпечується початкові знання про рідну землю, Україну, своє місто, село. Важливу роль у цьому процесі відіграє екологічна культура, яка сприяє фізичному оздоровленню, профілактиці захворювань, орієнтації до здорового способу життя. Все це забезпечує турботу про рідний край, оточуючих людей, що і є основою краєзнавства. Багатою є тільки та держава, яка дбає за здоров'я своєї нації. Поведінка людей багато в чому визначається інтересом до наукового пізнання, ініціативності, цілеспрямованості, дисциплінованості, наполегливості, самостійності, працелюбства, бережливості тощо, якими визначається поведінка і діяльність особистості по відношенню до довкілля рідного краю, його історії; формування інтелекту особистості майбутнього вчителя шляхом розвитку його якостей: уваги і пам'яті, спостережливості і пошукової активності, творчої уваги і фантазії, логіки і інтуїції, пошуку шляхів їх вирішення; дотримання наступності у краєзнавчій роботі та професійній діяльності загалом [9].

Проблему краєзнавства розглядали у своїх дослідженнях багато науковців. Проблеми навчання та виховання студентів засобами краєзнавства висвітлено в дослідженнях В. Бенедюк, М. Костриці, О. Кошолал, Н. Лисенко, В. Обозного, В. Романько, М. Солов'я та інших. Тому модернізація системи підготовки майбутніх учителів до



краєзнавчої роботи має суттєве значення. На цій підставі **метою статті** обрали визначити основні теоретичні основи проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до краєзнавчої роботи.

**Виклад основного матеріалу.** Велика увага до цієї проблеми пояснюється тим, що введення в систему вищої професійної освіти підготовки до краєзнавчої роботи дозволяє розширити можливості для різностороннього розвитку особистості майбутнього учителя, що відповідає глобальній меті сучасної школи розвитку, яка полягає в тому, щоб «надати кожному індивіду проблемну область і сферу діяльності, необхідну для розвитку його ініціативи і формування його самостійної думки» [2, с. 47]. Розглянемо деякі дефініції які стосуються цієї проблеми. Визначення їх змісту буде сприяти кращому розумінню завдань підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи, у тому числі і в початковій школі.

У дисертаційних дослідженнях О.В.Бондаренка, О.Ф.Кошолоп, Г.О.Лисачарової, В.В.Обозного, С.М.Танани та інших дослідників розглянуто питання про систему професійної підготовки вчителя до краєзнавчої роботи, про шляхи організації підготовки до краєзнавчої роботи майбутніх учителів з учнями початкових класів, про підготовку учителів географії до краєзнавчої роботи в умовах великого міста. Цінність цих досліджень полягає в тому, що за їх результатами можна визначити можливе поле діяльності для інших дослідників, покращити процес підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності.

Основи вітчизняної теорії краєзнавства були закладені К. Ушинським. Він визначив краєзнавство як педагогічне поняття, виділивши в ньому суспільно-економічний, освітньо-виховний і методичний аспекти. На особливу увагу заслуговують поради науковця розвивати в молоді «інстинкт місцевості», тобто розуміння взаємозумовленості природних процесів, уміння бачити місцевість з усіма особливостями її природи, історії, життя населення, господарського розвитку. «У кожному районі сконцентровано чимало відомостей – історичних, географічних, етнографічних, статистичних та ін. Учителю повинен вміло використовувати їх у навчальному процесі, закладаючи надійні основи моральних почуттів, гуманізму, милосердя» [11, с. 9].

Визначальним є поняття «краєзнавство». В Українському педагогічному словнику С. Гончаренка термін краєзнавства тлумачиться, як освітньо-виховна робота, яка полягає у всебічному вивченні на уроках і в позанавчальній роботі частини країни (області, району, міста тощо). [6]. Основні завдання краєзнавства науковець вбачає у вивченні природи, населення, господарства, історії та культури рідного краю з пізнавальною, науковою, виховною, практичною метою.

За визначенням Л. Чеховської, краєзнавство – це вивчення порівняно невеликої території (інколи цілої області, краю) місцевими силами з метою складання її всебічної характеристики (географічної, біологічної, історичної та ін.) і є тим стрижнем, який забезпечує зв'язок виховання і навчання української молоді з суспільним життям [3].

Науковці Я. Жупанський та В. Круль пропонують загальне краєзнавство поділяти на географічне, історичне, соціальне [10]. За баченням П. Тронько: історичне, етнографічне, літературне, географічне, мистецьке [8]. Кожний із видів краєзнавства має свої особливості і завдання. Історичне краєзнавство вивчає історію окремо взятої місцевості. Етнографічне краєзнавство досліджує народну матеріальну й духовну культуру. Літературне краєзнавство вивчає літературний процес рідного краю, досліджує життя видатних земляків-письменників і поетів та ін. Географічне краєзнавство досліджує рідний край, керуючись основами географічних знань [7]. Але відділити один вид краєзнавства від іншого практично неможливо, оскільки вони тісно пов'язані між собою і можуть бути досконало вивчені тільки у їх взаємозв'язку.

Головними завданнями підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи є реалізація державної політики в галузі освіти засобами краєзнавства, туризму, спорту та екскурсій, створення умов для задоволення потреб учнів в організації їхнього оздоровлення, змістовного дозвілля і відпочинку, надання методичної та практичної допомоги навчальним закладам із питань впровадження форм і методів краєзнавчої роботи в практику навчально-виховної роботи [12]. Важливого значення ми надаємо мотивації навчального процесу, а саме мотивації щодо готовності майбутніх учителів початкової школи до оволодіння уміннями краєзнавчої роботи. Сформуванню у майбутніх учителів мотивацію до використання організаційних форм краєзнавчої роботи в майбутній педагогічній діяльності за рахунок усвідомлення гуманістичної, особистісно-орієнтованої, соціально-педагогічної та психологічної самоцінності краєзнавства в процесі соціалізації особи: сформуванню, закріпленню і розширенню теоретичні знання по основах краєзнавчої роботи з учнями початкової школи; розвинути уміння і навички самостійного здійснення основних організаційних форм краєзнавчої роботи з учнями початкової школи; а також уміння та навички науково-дослідної роботи. [4].

Тому велика увага приділяється формуванню готовності майбутніх учителів початкової школи до краєзнавчої роботи. Під підготовкою до краєзнавчої роботи слід розуміти динамічний процес, кінцевою метою якого є формування готовності до краєзнавчої роботи [9].

У літературних джерелах подається різниця між підготовкою і готовністю. Науковець Т. Міщенко під підготовкою майбутніх учителів до краєзнавчої роботи розуміє таку єдність змісту, форм і методів, яка забезпечує найбільш економічний і доцільний шлях досягнення поставленої мети, спираючись на наступні дидактичні принципи: керівна роль діяльності у становленні фахівця, забезпечення єдності мотиваційного, операційного і когнітивного компонентів готовності, єдність теоретичної і практичної підготовки, послідовність, наступність, неперервність переходу від нижчого до вищого ступеня викладання і навчання [5]. Вміння



майбутніми вчителями організувати краєзнавчу роботу сприяє вихованню у дітей стійкого інтересу до подій і явищ суспільного життя рідного краю та процесу їх пізнання, закладає основи самоідентифікації особистості та її реалізації у сучасному суспільстві, виховує у молоді духовні та моральні ціннісні орієнтації, формує почуття особистої та національної гідності.

С. Литвиненко зазначає, що «підготовка виступає засобом формування готовності до діяльності, а готовність є результатом і показником якості підготовки, що реалізується й перевіряється в діяльності» [13, с. 158]. Тому під підготовкою до краєзнавчої роботи слід розуміти динамічний процес, кінцевою метою якого є формування готовності до краєзнавчої роботи [14].

Тому кожний навчальний процес починається з підготовки майбутніх фахівців, а закінчується їх готовністю до професійної діяльності.

Нині введено відносно нове поняття «компетентність», яка визначається як сукупність знань, умінь, навичок і досвіду фахівця [15]. І чим краще сформована компетентність, тим більш кваліфікованим є фахівець, а відповідно більш бажаний на будь-якому виробництві.

**Висновки.** Тобто, готовність до проведення краєзнавчої роботи стосується не тільки вчителів початкової школи, але й вчителів середньої школи, які навчають природничо-математичним дисциплінам. Ось така міждисциплінарність підготовки до краєзнавчої роботи є запорукою готовності вчителя до цієї форми роботи. І не має значення, де проходить така підготовка: в сільській чи міській школі. Завдання практично однакові – виховати любов до рідного краю, до Батьківщини. І в цьому полягає значення готовності вчителя до проведення краєзнавчої роботи.

1. Аширов Д. А. Трудовая мотивация : [учеб. пособие] / Д. А. Аширов. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 448 с.
2. Балл М. І. Англо-український словник : в 2-х / М. І. Балл. – Київ: "Освіта", 1996. – Т.1. – 752 с.
3. Барков А. С. Вопросы географии / А. С. Барков. – СПб. ; М. : Географгиз, 1957. – № 40. – 43 с.
4. Безрукова В. С. Основные категории теории воспитания и их функции в развитии педагогической науки : дис. ... д-ра пед. наук / В. С. Безрукова. – Казань, 1983. – 404 с.
5. Бенедюк В. В. Організація краєзнавчої роботи учнів у процесі вивчення фізичної географії основної школи (V-IX класи) : автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук : 13.00.02 / Валентина Володимирівна Бенедюк ; Інститут педагогіки АПН України. – Київ, 1999. – 24 с.
6. Берталанфи К. Л. фон. История и статус общей теории систем / К. Л. фон Берталанфи // Системные исследования : [ежегодник]. – М., 1973.
7. Бондаренко Т. В. Значення та перспективи педагогічного краєзнавства у підготовці спеціалістів педагогічного вузу / Т. В. Бондаренко // Соціум. Наука. Культура : [матеріали шостої Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 20–22 листопада 2009 р. «Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив»]. – К. : ТК МЕГАНОМ, 2009. – Ч. I. – С. 22–23.
8. Бондаренко О. В. Модернізація краєзнавчої підготовки майбутніх учителів географії [Електронний ресурс] / О. В. Бондаренко. – Режим доступу: [http://kdpu.edu.ua/download/library/Science/conf/zmist05\\_2012\\_15.pdf](http://kdpu.edu.ua/download/library/Science/conf/zmist05_2012_15.pdf).
9. Брижак Н. Ю. Аналіз Державного стандарту початкової загальної освіти України щодо реалізації краєзнавчої роботи з учнями початкової школи / Н. Ю. Брижак // Матеріали IX міжнародної науково-практичної конференції «Майбутні дослідження – 2013», 17–25 лютого 2013р. Серія : Педагогічні науки. – Софія, 2013. – Т. 14. – С. 64–66.
10. Брижак Н. Ю. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх вчителів географії / Н. Ю. Брижак // Науковий вісник Чернівецького нац. університету. Серія : Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – Вип. 589. – С. 22–26.
11. Брижак Н. Ю. Особливості підготовки майбутніх вчителів географії до краєзнавчо-туристичної діяльності / Н. Ю. Брижак // Матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції «Дні науки – 2012», 27 березня – 05 квітня 2012р. Серія : Педагогіка. – Прага, 2012. – Т.34. – С. 42–44.
12. Брижак Н. Ю. Теоретичні основи підготовки майбутніх вчителів до краєзнавчо-туристичної діяльності / Н. Ю. Брижак // Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дошкільна і початкова освіта: досягнення, проблеми, перспективи», 22–23 листопада 2012 р. – Мукачево : МДУ, 2012. – С. 25–27.
13. Леонтьев Д. А. От социальных ценностей к личностным: социогенез и феноменология ценностной регуляции деятельности / Д. А. Леонтьев // Вестник Моск. ун-та. – 1996. – Сер. 14 : Психология. – № 4. – С. 35–44.
14. Стяглик Н. І. Нетрадиційні форми навчання та їх вплив на якість навчального процесу в школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. І. Стяглик. – Харків, 1994 – 23 с.
15. Хуторской А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – 2005. – 12 декабря – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>.